

Nr 55.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående utvidgning och förbättring av lokalerna för institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas; given Stockholms slott den 31 januari 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Cl. Lindskog.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 januari 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDAVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Departementschefen, statsrådet Lindskog anför:

Vid anmälan den 3 januari 1930 av anslagsbehoven under riksstatens för budgetåret 1930/1931 åttonde huvudtitel hemställde jag under punkten 223, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition angående utvidgning och förbättring av lokalerna för institutet och förskolan för blinda å Tomteboda, för ändamålet för nämnda budgetår beräkna ett extra reservationsanslag av 150,000 kronor. Denna min hemställan blev av Kungl. Maj:t bifallen.

Utvidgning och förbättring av lokalerna för institutet och förskolan för blinda å Tomteboda.

Jag anhåller nu att få ånyo anmäla detta ärende. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 januari 1928 gjorde direktionen över institutet och förskolan

Bihang till riksdagens protokoll 1930. 1 saml. 40 häft. (Nr 55.)

för blinda å Tomtebodas framställning om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av vissa förbättringar med avseende å anstaltens lokaler m. m. Dessa förbättringar gällde dels omläggning av avloppsledningen och införande av vattenklosetter, dels modernisering av värmesystemet, dels ock slutligen utökande av utrymmet beträffande elevernas sovrum, tvättrum och vissa arbetslokaler.

Med anledning av denna framställning uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 20 april 1928 åt byggnadsstyrelsen att verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning, åtföljd av kostnadsförslag, beträffande dels erforderliga förändringar i avlopps- och värmesystem vid institutet och förskolan med tillhörande byggnader, dels ock utvidgning av lokalutrymmena därstädes. Utredningen skulle verkställas i samråd med direktionen och, vad anginge avloppsledningen, därjämte med järnvägsstyrelsen, med vilken viss samverkan ifrågasatts i sistberörda hänseende. Byggnadsstyrelsen anmodade i anledning härav arkitekten Theodor Kellgren att i samråd med direktionen och järnvägsstyrelsen verkställa den sålunda anbefallda utredningen.

Med skrivelse den 5 juli 1928 överlämnade byggnadsstyrelsen till Kungl. Maj:t en av Kellgren verkställd, den 20 juni 1928 dagtecknad utredning, innefattande två alternativa förslag, betecknade respektive alternativ I och II, med tillhörande kostnadsberäkningar. Det såsom alternativ I betecknade förslaget beräknades draga en kostnad av 493,500 kronor och det såsom alternativ II betecknade en kostnad av 484,500 kronor.

Häröver hördes, bland andra, 1927 års besparingsnämnd, som på grundval av byggnadsstyrelsens alternativ II uppgjorde ett nytt, såsom alternativ III betecknat förslag, vars genomförande beräknats skola draga en kostnad av 417,200 kronor.

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t av 1929 års åttonde huvudtitel, punkt 220, anförde jag, att det torde vara oemotsägligt, att vittgående förändringar i blindinstitutets byggnader i en snar framtid måste företagas, detta såväl med hänsyn till de sanitära anordningarna och värmesystemet som till behovet av ökade utrymmen. Dock syntes med ifrågavarande ombyggnadsarbeten kunna anstå ännu något år, varför jag ansåg mig icke då böra föreslå äskande av anslag för realiserande av förslaget i dess helhet. I ett avseende var dock åstadkommande av snar förbättring nödvändigt, nämligen beträffande institutets avloppsledning, och för denna äskades också av Kungl. Maj:t anslag hos 1929 års riksdag.

I skrivelse den 26 april 1929, nr 8 A, anförde riksdagen under punkt 210 bland annat följande:

I samband med Kungl. Maj:ts berörda förslag har riksdagen till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, likalydande motioner (I: 17 och II: 40), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att tillbyggnads- och förbättringsarbeten utfördes vid institutet och förskolan enligt det

som alternativ I betecknade förslaget för en beräknad kostnad av 466,500 kronor, och att riksdagen för ändamålet måtte, utöver det av Kungl. Maj:t för avloppsledning begärda beloppet, anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra reservationsanslag av 266,500 kronor.

Riksdagens vederbörande utskott har genom besök vid institutet förvissat sig om att visserligen åtskilliga missförhållanden vidlåda den nuvarande anläggningen, varvid särskilt det trånga utrymmet i en del av sovsalarna och de otillfredsställande ventilerings- och uppvärmningsanordningarna uppmärksammades. Emellertid har riksdagen icke kunnat finna annat än att de påtalade olägenheterna, på vilka direktionen riktat Kungl. Maj:ts uppmärksamhet först i början av år 1928, icke äro av den svåra beskaffenhet, att ett uppskov på ett år med vidtagandet av åtgärder för en ändring av förhållandena skulle kunna medföra några risker för elevernas eller personalens hälsa eller eljest lända till men för verksamheten vid institutet. Ett dylikt anstånd synes riksdagen behövt för att ett närmare övervägande av ombyggnadsplanerna må kunna ske. Det synes nämligen icke utan vidare vara klart, att ändringsarbetena böra utföras vare sig enligt det alternativ I, för vars genomförande motionärerna uttalat sig, eller det alternativ II, som sedermera under benämning alternativ III omarbetats av 1927 års besparingsnämnd. Kostnaderna för samtliga dessa förslag förefalla väl höga, och riksdagen vill ifrågasätta, om ej genom lämpliga inskränkningar eller förändringar de nödiga ombyggnadsarbetena kunde verkställas så, att statens utgifter för ändamålet bleve mindre än enligt dessa förslag. I detta avseende vill riksdagen särskilt framhålla, att det synes böra undersökas, om ej åtminstone en del av den personal, som för närvarande har sina bostäder inom institutsbyggnaden, kunde beredas bostäder på annat sätt, eventuellt genom uppförande av särskilt bostadshus. Genom deras utflyttning från institutsbyggnaden borde det vara möjligt att i varje fall i viss utsträckning vinna det ökade utrymme, som nu anses erforderligt.

Riksdagen anser sig alltså icke kunna bifalla den i motionerna gjorda hemställan. Då det emellertid synes riksdagen angeläget, att de anmärkta missförhållandena med avseende å institutets lokaler bliva utan större tidsutdräkt avhjälpta, har riksdagen ansett sig böra hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t må till 1930 års riksdag framlägga förslag angående utförande av erforderliga ändringsarbeten vid institutet och förskolan.

Genom beslut den 16 maj 1929 anbefalldes Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att i samråd med direktionen över institutet verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning angående utförande av erforderliga ändringsarbeten vid institutet. Kungl. Maj:t föreskrev därvid tillika, att denna utredning, vid vars verkställande de av riksdagen i dess skrivelse gjorda uttalandena borde vinna beaktande, skulle ingivas i så god tid, att förslag i ämnet kunde föreläggas 1930 års riksdag.

Den sålunda anbefallda utredningen har i första hand utförts av arkitekten Kellgren, som utarbetat ett nytt, den 7 september 1929 dagtecknat förslag, betecknat såsom Alternativ IV och åskådliggjort på åtta ritningsblad. Därefter har direktionen över institutet med en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse av den 15 oktober 1929 till byggnadsstyrelsen överlämnat detta förslag, varefter byggnadsstyrelsen med skrivelse av den 14 november 1929

till Kungl. Maj:t överlämnat direktionens skrivelse jämte Kellgrens nya förslag. Slutligen har skolöverstyrelsen den 6 december 1929 avgivit infortrat utlåtande i ärendet.

Direktionen över institutet anför i sin nyssnämnda skrivelse av den 15 oktober 1929 till en början följande:

Blindinstitutets å Tomtebodas byggnader uppfördes åren 1885—1888. Sedan dess ha ej några större reparationer eller utvidgningar företagits, om man undantager inmontering av elektrisk belysning år 1919 för en kostnad av 20,000 kronor, renovering av institutets fasader år 1922 för 35,000 kronor och omläggning av största delen av vattenledningsnätet jämte justering av avloppsörret i skolgården år 1926 för 10,000 kronor.

Sedan länge har det emellertid framstått såsom nödvändigt att låta byggnaderna undergå vittgående förändringar såväl med avseende på de sanitära anordningarna och värmesystemet som med hänsyn till behovet av ökade utrymmen. Det förefintliga klosettsystemet har visat sig högeligen otillfredsställande med hänsyn till nutida hygieniska fordringar. Värmelednings-systemet, som varit i bruk under en tid av fyrtio år, har befunnits vara i behov av fullständig omläggning. Bostadsrum och arbetslokaler hava blivit alltför trånga.

Vid tiden för institutets uppförande förefunnos inga lagbestämmelser angående obligatorisk undervisning av blinda barn, men sedan en dylik lag år 1896 kom till stånd, visade det sig inom kort, att det utrymme, som vid tiden för institutets tillkomst hade ansetts erforderlig för blindundervisningens bedrivande, därefter ingalunda var tillräckligt. Detta i förening med vår tids ökade krav på bättre tillgodoseende av de blinda barnens undervisning och yrkesutbildning har gjort, att behovet av utvidgade lokaler för varje år, som gått, blivit alltmera trängande.

Hänsyn till det statsfinansiella läget och de osäkra prisetförhållanden, som under krigsåren och tiden närmast därefter varit rådande, ha nödgat direktionen att i det längsta låta anstå med påkallande av statsmakternas medverkan till avhjälpande av de berörda bristerna genom anslag till nödiga ombyggnadsarbeten. Nu är det emellertid icke möjligt att längre uppskjuta dessa för institutets hela drift ytterst betydelsefulla frågor. De hygieniska förhållandena vid institutet giva för närvarande anledning till så allvarliga farhågor, att det efter direktionens uppfattning måste anses absolut nödvändigt att utan dröjsmål vidtaga genomgripande förbättringsåtgärder. Dessa äro — förutom ny avloppsledning, för vilken medel anvisades av 1929 års riksdag — dels omläggning av klosettsystemet, dels ombyggnad av värmesystemet, dels slutligen utvidgning av vissa institutets och förskolans lokaler.

Beträffande omläggning av klosettsystemet anför direktionen följande:

Antalet elever samt vid institutet och förskolan anställda personer med familjer uppgår nu till sammanlagt 235 personer. Systemet med tunnor för uppsamling av såväl flytande som fast spillning, vilken anordning varit i bruk alltsedan institutet uppfördes, är för en anstalt av denna omfattning i och för sig uppenbart ohygieniskt. Vid en anstalt för blinda barn bliva olägenheterna särskilt svåra. Då de blinda barnen ha mindre lätt för att fritt röra sig på egen hand, har man varit nödsakad att förlägga ett tillräckligt antal klosetter ej alltför långt från arbets- och sovavdelningarna.

De nuvarande primitiva anordningarna förorsaka under sådana förhållanden särskilt i de senare lokalerna en luftförsämning, som måste betecknas såsom hälsovadlig. Även i övrigt är det nuvarande klosettsystemet en anledning till ständig otrevnad, i det att den orena luften från klosetterna sprider sig ut i korridorerna. Latrinkärlden måste vid tömning bäras genom korridorer och trappuppgångar.

Angående värmesystemet anför direktionen:

Det värmesystem, som anlades vid institutets uppförande, har alltsedan dess varit i bruk utan någon omläggning eller mera omfattande reparation med undantag av enstaka omtubningar av ångpannorna. Under de gångna fyrtio åren ha därför förklarligt nog såväl rörledningar som element blivit alltmera anfrätta, varav åter följt, att mindre reparationer allt oftare måst företagas. Numera är emellertid rörsystemet så bristfälligt, att det praktiskt taget knappast låter sig göra att längre reparera detsamma, emedan vid lagning av skada på en rörledning de intilliggande ledningarna vilja falla sönder. Under sådana förhållanden måste man riskera, att när som helst under den kalla årstiden skador kunna uppstå å värmesystemet, vilka det ej är möjligt att omedelbart avhjälpa — något som naturligtvis kan medföra högst betänkliga följder för hela institutarbetets behöriga gång.

Det nuvarande uppvärmningssystemet är för övrigt såsom sådant synnerligen olämpligt. Det är byggt för högtrycksånga och koleldning, ett system som vid anläggningstiden var det mest brukliga. Då koleldningen fordrar ett ständigt tillförande av bränsle och ett noggrant övervakande, har av ekonomiska skäl eldningen nattetid måst inställas. Följden har emellertid blivit, att temperaturen denna del av dygnet under den kallare årstiden blivit alltför låg. Trots att man vid kall väderlek påbörjat eldningen kl. 4,30 f. m. och ej avslutat densamma förrän kl. 9 e. m., är på morgonen en temperatur av 11—12 grader i de mot norr liggande rummen ej ovanlig. Då dessutom de bristfälliga rörledningarna numera ej tåla ett högre ångtryck, blir uppvärmningen av lokalerna för varje år allt sämre. Läget har även i detta hänseende blivit sådant, att barnens hälsa äventyras.

Den bakom institutet liggande förskolan hade till år 1919 sin särskilda värmecentral. Då kokpannorna vid denna tid blivit obrukbara, beslöt man — av sparsamhetsskäl och med tanke på en förestående omläggning av anstaltens hela värmesystem — att ej ersätta de förbrukade pannorna med nya utan i stället draga en ledning från institutets värmecentral. Men härvid var det nödvändigt att leda såväl ångan som kondensvattnet genom ett och samma rör, en anordning som gjort förskolans uppvärmning särskilt underhållig. Den på detta sätt anordnade uppvärmningen omöjliggör nämligen all reglering av värmen. Vid skoldagens början är temperaturen kalla dagar omkring 13 grader för att senare under dagens lopp stiga till ett onormalt högt gradtal. Som ventilerna å elementen måste vara öppna, rinna ej sällan vatten ut på golven och skadar dessa jämte i lärarinnerummen förefintliga mattor.

Förutom instituts- och förskolebyggnaderna finnas tvenne lärarebostäder, en byggnad inrymmande sjuksalar, läkares mottagningsrum, blindskriftstryckeriet samt fyra personalrum med tvenne kök, en annan byggnad med tvätt-, tork- och mangelrum samt en portvaktstuga. Dessa byggnader, med undantag av den ena lärarebostaden och tvättstugan, uppvärmas med kakelugnar, vilket även är förhållandet med de inom institutet belägna bostäderna

för rektorn, husmodern och maskinisten. För uppvärmningen av förenämnda lokaler åtgå årligen betydande mängder ved, och förorsaka huggningen och inbäringen av veden samt eldningen ett avsevärt arbete. När uppvärmningssystemet nu måste ombyggas, torde det därför vara ekonomiskt fördelaktigt att i samtliga lokaler med undantag av portvaksstugan anordna central-uppvärmning. Blir så fallet, böra vedköksspisarna ersättas med gasspisar.

Beträffande behovet av utvidgning av vissa av institutets och förskolans lokaler anför direktionen:

När institutsbyggnaden uppfördes, var den beräknad för 50 gossar och ett lika stort antal flickor. Det ursprungliga förslaget hade gällt 125 elever, men sedan riksdagen uttalat sig för att kostnaderna måtte nedbringas, uppgjordes ett nytt förslag avseende endast 100 elever, vilket vann riksdagens bifall.

Vid nämnda tid var antalet lärarekrafter 13, nu uppgår det till 17. Tjänstepersonalen utgjorde vid samma tid 15, men har sedan dess måst ökas till 20. Skolköksundervisning, skomakeri, maskinskrivning, maskinstickning, pianostämning, vävning, blindskriftstryckeri med bokförlag ha tillkommit utan att lokalerna utökats. Under sådana förhållanden torde det ej vara ägnat att förvåna, att trångboddheten blivit allt större; man har nödgats utnyttja varje vrå, även om den ej alltid varit lämplig för det ändamål, som det gällt att fylla.

Såsom ovan nämnts blev efter den antagna lagen om obligatorisk undervisning av blinda barn elevantalet inom mycket kort tid, särskilt beträffande gossarna, betydligt större än det beräknade. En del av de större gossarna måste därför under sina sista skolår överflyttas till hantverksskolan för blinda i Kristinehamn. Trots att därstädes årligen undervisas 15 institutselever, har gossarnas antal vid institutet under de senaste åren varit omkring 60. Vid det nu började läsåret är antalet 65. Flickornas antal är nu 53. Särskilt i sovsalar och tvättrum har trängseln blivit olidlig, såsom närmare belyses av bilagda läkareutlåtanden. De flesta barn å gossavdelningen ha en golvyta av ej fullt 3 kvm. I de mindre sovrummen stå sängarna utan mellanrum. Då eleverna sålunda ligga sida vid sida, utsatta för varandras hostningar, överföres vid influensaepidemier och s. k. förkylningssjukdomar smittan omedelbart till samtliga barn. Gången i sovsalens mitt är för smal för att stolar skola få plats. Eleverna måste därför under natten lägga sina kläder i sängarna, vilken nödfallsutväg är olämplig från såväl hygienisk som ordningssynpunkt. Tvättrummen äro i förhållande till elevantalet ytterst små och med olämplig placering.

På flickavdelningen är trängseln ej fullt så stor, beroende på ett något mindre barnantal. Men även här äro sovsalarna överbelagda samt tvättrummen lika otillfredsställande. Som exempel på trångboddheten i övrigt kan nämnas, att gossarnas ena dagrum får tjänstgöra som skomakeriverkstad, att modelleringen med lera — en för de blindas känsel viktig övning — måste ske vid samma bord som kvinnliga handarbeten, att avklädningsrummet vid gymnastiksalen måste användas som sömmerskeverkstad, att rummet för framställning av blindskrifter på samma gång måste tjänstgöra som bostadsrum, samt att direktionsrummet och förutvarande rektorsexpedition måste tagas till borstbinderiverkstad.

Av det ovan anförda torde uppenbart framgå, att åtgärder för avhjälpande av den påtalade trångboddheten oundgängligen äro nödvändiga. Detta fram-

hölls också enstämmt vid den debatt, som ärendet föranledde vid 1929 års riksdag i första kammaren. Härvid betonades därjämte önskvärdheten av att man under avvaktan på ytterligare utredning genom något provisorium kunde något minska trängseln, särskilt å institutets gossavdelning. Från ett håll framkastades den tanken, att man möjligen kunde överflytta några elever från förskolan å Tomtebodas till samma skola i Växjö, för att förstnämnda skola skulle i sin ordning vara i stånd att mottaga några institutselever. I Växjöskolan vore nämligen ej alla platser upptagna. En närmare undersökning av detta uppslag ger emellertid vid handen, att på den vägen knappast något står att vinna; vid förskolan i Växjö finnas nämligen så få platser lediga, att en överflyttning dit av elever från Tomteboda ej i nämnvärd mån skulle minska den stora trängseln vid institutet. Men även om utrymmet vid den förstnämnda skolan vore större, skulle den ifrågasatta anordningen ej verka tillfredsställande. Redan nu bereder det ur uppfostringssynpunkt vissa olägenheter att till ett och samma sovrum sammanföra gossar av så olika ålder som sju till tolv år. Att ytterligare utöka ålderskillnaden genom att å förskolans sovsal inlägga gossar från institutet vore föga välbetänkt, och detta så mycket mer, som de båda sovsalarna för gossar och flickor ligga i varandras närhet. Däremot har direktionen kunnat taga fasta på ett annat uppslag i riksdagsdebatten, vilket utgick från det av direktionen anvisade sättet att bereda större utrymme å sovaavdelningarna genom att utöka dessa med intilliggande lärarinnerum, nämligen att man kunde omedelbart taga några av dessa rum i anspråk för ifrågavarande ändamål och låta vederbörande lärarinnor mot hyresersättning bo i staden. På därom av direktionen gjord framställning har Kungl. Maj:t den 19 juli 1929 medgivit, att tvenne hittillsvarande lärarinnerum 2 trappor upp i institutbyggnaden jämte ett intill dem liggande rum för provtjänstgörande få tills vidare användas såsom sovrum för manliga elever vid institutet, samt anvisat hyresbidrag från fondmedel till de två handarbetslärarinnor, vilka i samband härmed hänvisats att anskaffa bostad i Stockholm, med 1,200 kronor vardera. Härigenom har vunnits en lätnad beträffande de manliga institutselevernars sovutrymmen.

Men denna anordning kan icke bli något annat än ett kortvarigt provisorium. Det låter sig nämligen icke göra att för längre tid ålägga vare sig lärarinnor eller provtjänstgörande att bo utom anstalten. Gällande stadga föreskriver, att lärare och lärarinnor skola bo inom anstalten, uppenbarligen av det skäl, att anstalten är ett internat, där lärare och lärarinnor måste deltaga i handledning och övervakande av de blinda barnen även under de delar av dagen, då lektioner eller övningar icke äga rum; och samma princip bör givetvis tillämpas även för provtjänstgörande. För övrigt läser det knappast vara ekonomiskt försvarligt att mer än tillfälligt ersätta den bostadsförmån, som lärarinnorna enligt stadgan äga att åtnjuta, med hyresanslag till så avsevärda belopp, som hyresmarknaden i Stockholm betingar. Det torde knappast behöva tilläggas, att även efter denna provisoriska utökning av vissa sovrum för gossarna på institutet i varje fall utrymmesbristen i det hela kvarstår lika trängande så väl beträffande sovrummen å andra avdelningar som i fråga om lärorum, arbetslokaler m. m. Ur alla dessa synpunkter innebär provisoriet alltså ingen som helst förändring i byggnadsfrågans allmänna läge; det är alltjämt lika nödvändigt att ofördröjligen åstadkomma en fullständig och definitiv lösning.

När det sålunda gäller att definitivt bereda erforderliga utrymmen för sovsalar, tvättrum, klädrum, lärosalar, arbetsrum, tryckning av blindskrifter, modellering m. m., är man tydligen hänvisad till att taga i anspråk *dels* den en trappa upp belägna rektorsbostaden med expedition och väntrum, *dels* den invid samma korridor belägna bostaden för maskinisten, *dels* även en del lärarinnerum å tredje våningen. Erforderligt utrymme å sovavdelningarna kan beredas på det sätt, att avdelningarna utökas med 6 närbelägna bostadsrum. Härigenom kommer utrymmet å gossavdelningen att ökas med tre mindre rum och å flickavdelningen med ett större sådant, varjämte tvättrummen bli betydligt rymligare och få lämpligare placering. Av de nuvarande sovsalarna böra de mindre tudelas och de båda större vardera delas i tre mindre rum. Genom denna anordning får man för gossarnas räkning 9 rum och för flickorna 8.

Det nuvarande systemet med endast tre sovrum å vardera avdelningen är, även om man bortser från den stora trångboddheten, ur flera synpunkter synnerligen olämpligt. Å institutet finnas elever i åldern 10—20 år, någon gång därutöver. Att till ett och samma rum sammanföra 18—25 elever av ganska olika ålder är ägnat att motverka en god uppfostran. Över det hela kommer att vila en kasärnartad prägel. Bland såväl blinda som seende barn finns alltid någon mindre välartad individ. En dylik blir under sådana omständigheter lätt i tillfälle att ofördelaktigt inverka på kamraterna. Finnas flera rum, kan man till mindre grupper sammanföra elever av något så när lika kynne och ålder, varigenom de bli i tillfälle att leva under i viss mån hemliknande förhållanden, så att åt dem kan beredas en om än ringa ersättning för det hem, de under största delen av uppväxtåren tyvärr måste undvara.

Bland barn förekomma ej sällan s. k. sängvätare. Dylika, som under förhandenvarande förhållanden ej kunna isoleras, äro en anledning till otrevnad för samtliga i rummet boende kamrater. Har man tillgång till mindre rum, kunna sådana elever placeras tillsammans och bli föremål för en för dem särskilt lämpad vård och fostran.

Genom att på ovan angivet sätt utnyttja de intill sovavdelningarna förefintliga lärarinnerummen och tvenne tjänarinnerum, kan man åstadkomma erforderlig utökning av förstnämnda lokaler. Den i andra våningen belägna rektorsbostaden med intilliggande rektorsexpedition med väntrum jämte maskinistens bostad erbjuda lämpliga utrymmen för tvenne arbetsrum, en lärosal, verkstadsrum för sömmerskor och rum för en del personal. Tvättinrättningen, som är förlagd till en avlägset liggande uthusbyggnad, bör flyttas från denna till institutets källarvåning. Med dess nuvarande läge måste uppvärmningen ske från den i tvättstugan förefintliga ångpannan för beredning av varmvatten. Detta gör, att personalen under den kalla årstiden får under dagens första timmar arbeta i ett utkyld rum. Även från ekonomisk synpunkt är anordningen med särskild ångpanna för tvätten ofördelaktig. I institutets källarvåning kan däremot såväl varmvatten erhållas som uppvärmning av lokalerna ske direkt från den närbelägna värme-centralen.

Av förste provinsialläkarens yttrande framgår, att även förskolans sovsalar äro överbelagda. Med hänsyn härtill och då direktionen vid undersökning funnit denna svåra olägenhet jämförelsevis lätt att avhjälpa, har direktionen ej kunnat underlåta att hemställa om erforderliga utvidgningar även i berörda hänseende.

Såsom ovan framhållits finnas för närvarande å förskolan tvenne sovrum, ett för gossar och ett för flickor. Genom att taga de intill sovrummen belägna vårdarinnerummen i anspråk skulle vardera sovavdelningen kunna utökas med ett mindre sovrum för de yngsta eleverna. Härigenom skulle trångboddheten upphöra, på samma gång som en högst önskvärd uppdelning av eleverna möjliggöres. Men för att detta skall kunna ske, måste tre lärarinnerum tagas i anspråk för vårdarinnornas räkning. Åt lärarinnorna skulle i stället beredas motsvarande antal rum på annat håll.

I samband med andra förändringar måste även institutets badavdelning utvidgas och moderniseras.

Till ytterligare belysning av de bristfälligheter, som i nu berörda avseenden vidlåda institutets lokaler, har direktionen vid sin skrivelse fogat dels en framställning från Solna sockens hälsovårdsnämnd, dels vissa skrivelser från förste provinsialläkaren i Stockholms län, dels en rapport från institutets läkare, dels ock slutligen ett utlåtande av konsulterande ingenjören Paul Pettersson, till vilka samtliga handlingar jag tillåter mig hänvisa.

Därefter övergår direktionen till bedömande av de föreliggande förslagen till om- och tillbyggnad av institutets och förskolans lokaler. Direktionen yttrar därvid:

Till direktionens skrivelse den 29 juni 1928 voro fogade tvenne alternativa förslag angående de om- eller nybyggnadsarbeten, vilka enligt ovan angivna förutsättningar borde komma till stånd. Båda voro, i enlighet med av Kungl. Maj:t givet uppdrag, utarbetade inom byggnadsstyrelsen under samråd med direktionen. Alternativ I gick väsentligen ut på en fullständig påbyggnad och inredning av institutets vindsvåning, medan enligt alternativ II i sagda vindsvåning endast skulle anordnas en del personalrum, men därjämte uppföras en fristående rektorsbostad, inneslutande expedition och väntrum (tillika bibliotek) samt nuvarande tvätthus ombyggnas till bostad för maskinisten. I båda alternativen ingick även anordnande av trenne lärarinnerum å förskolebyggnadens vind. Kostnaderna beräknades — fränsett ny yttre avloppsledning, vartill anslag såsom ovan nämnts beviljades av 1929 års riksdag — för alternativ I till 466,500 kronor och för alternativ II till 457,500 kronor. Direktionen hade för sin del, i likhet med byggnadsstyrelsen, på anförda skäl förordat alternativ I.

Sedan Kungl. Maj:t remitterat direktionens och byggnadsstyrelsens utredning till 1927 års besparingsakkunniga, avgåvo dessa den 12 november 1929 ett yttrande, vari förutom den föreslagna avloppsledningen den påyrkade omläggningen av klosettsystemet ävensom moderniseringen av värmeanordningarna lämnades utan erinran, men beträffande ökningen av lokalutrymmena anfördes, att behov därav visserligen enligt nämndens mening syntes föreligga, men nämnden ansett sig böra undersöka möjligheten till vissa besparingar genom en delvis annan lokaldisposition än den av direktionen föreslagna. Såsom resultat av denna undersökning framlade nämnden ett »besparingsförslag», vilket betecknades såsom alternativ III, och som angavs vara i huvudsak grundat på förutnämnda alternativ II, dock med bibehållande av rektorsbostaden i de lokaler inom institutsbyggnaden, där den nu är inrymd, samt påbyggande av institutsbyggnadens ena — västra — flygel för att där få plats för fem personalrum. Detta alternativ III var kostnadsberäknat till 390,200 kronor (fränsett avloppsledningen) och skulle

alltså enligt denna beräkning kunna utföras med en besparing av 67,300 kronor jämfört med alternativ II eller 76,300 kronor jämfört med alternativ I.

När direktionen nu gått att enligt Kungl. Maj:ts uppdrag verkställa ny utredning av byggnadsfrågan, har direktionen haft att först taga ställning till det inom besparingsnämnden framkomna förslaget, alternativ III. Den besparing, som nämnden ansett sig kunna beräkna genom detta förslag i jämförelse med alternativen I och II är så avsevärd, att direktionen givetvis skulle anse det vara synnerligen lyckligt, om byggnadsfrågan kunde lösas enligt det nya alternativet. Förutsättningen härför måste emellertid självfallet vara, att en lösning enligt alternativ III också kan godtagas såsom en i sak tillfredsställande lösning. Det är nämligen av naturliga skäl ytterst angeläget, att när nu i varje fall en betydande ombyggnad skall företagas, denna blir planlagd och genomförd på sådant sätt, att den verkligen tillbörligt tillgodoser de oavvisliga lokalbehoven och icke skjuter en del av dessa behov på framtiden eller föranleder nya olägenheter i stället för de förutvarande, som man avser att avhjälpa.

Tyvärr har direktionen vid sin granskning av alternativ III icke kunnat undgå att komma till den bestämda uppfattningen, att detta icke fyller nyss angivna krav på en tillfredsställande lösning. Förslaget har tillkommit utan att samråd i någon form sökts vare sig med direktionen eller med institutets rektor. Det röjer på ett flertal punkter, att vederbörande förslagsställare icke tillräckligt satt sig in i de särskilda förhållanden, varunder en anstalt för blinda måste arbeta, och icke rätt uppfattat arten av det lokalbehov, varom här är fråga, utan behandlat både lokalbehovet och rumsfördelningen efter alltför schablonmässiga tekniska beräkningsgrunder. Följden har blivit, att när direktionen och anstaltens ledning genomgått förslaget ur de praktiska synpunkter, som måste vara avgörande för en ombyggnad, detsamma befunnits i väsentliga avseenden uppenbart otillfredsställande, och detta ej mindre i så måtto, att de nya utrymmen det bereder äro otillräckliga, än även därutinnan, att förläggningen av dessa utrymmen blivit i vissa delar direkt olämplig för de ändamål, till vilka de skulle användas.

Det torde icke vara nödvändigt att i alla detaljer motivera detta omdöme; direktionen åtnöjer sig med att framhålla några huvudsakliga anmärkningar.

Grundtanken i alternativ III har tydligen varit att undvika förflyttning av rektorsbostaden från dess nuvarande plats en trappa upp i institutsbyggnaden; dess bibehållande på nuvarande plats synes hava framstått såsom enda medlet att åstadkomma någon anmärkningsvärd besparing. Men därmed har förslagsställaren frånhänt sig den viktigaste tillgången för nya arbetsrum och lärosalar inom anstaltsbyggnaden samt tvingats att för dessa behov tillgripa andra lokaler, som skulle erfordras till sov- och personalrum av olika slag, ävensom letts in på mycket betänkliga förskjutningar av hela dispositionsplanen.

Ett arbetsrum och ett sovrum, som ingå i direktionens minimiprogram för utökningen, hava fullständigt bortfallit i alternativ III. Beträffande arbetsrummet hava besparingssakkunniga såsom grund för indragningen anfört, att detta »icke heller finnes upptaget i det av direktionen förordade alternativ I», utan endast i alternativ II. Detta förmenande är oriktigt; alternativ I och alternativ II upptaga samma antal arbetsrum, och samtliga äro utan fråga behövliga. Indragningen av sovrummet — på flickornas avdelning — försvaras av besparingssakkunniga därmed, att »även med en

sådan begränsning utrymme skulle förefinnas för 51 sovplatser för flickor», om »i ett av de större rummen inrymmas 11 platser» för de minsta barnen. Sistnämnda starka beläggning torde i och för sig knappast vara tillräddig. Men därtill kommer, att besparingssakkunniga räknat med ett maximiantal av 51 flickor, vilket var totalsiffran för fjolåret — och nu uppgår antalet till 53. Den av besparingssakkunniga tänkta maximibeläggningen skulle alltså omedelbart överskridas. Det finns för övrigt ingen säkerhet mot ytterligare ökning av flickornas antal med därav följande ökad överbeläggning. Man kan helt enkelt icke räkna så knappt som besparingssakkunniga gjort, när man går in för en ombyggnad, avsedd att trygga erforderligt utrymme i sovsalarna; det är nödvändigt att sörja för någon marginal i fråga om antalet sovplatser. Det sovrum, som saknas i alternativ III, är sålunda obestridligen behöfligt.

Vidare saknas i alternativ III dels ett »gästrum», dels hittillsvarande tambur — båda i bottenvåningen — dels ett tjänarinnerum. Om det förstnämnda säga besparingssakkunniga endast, att det »torde kunna utan olägenhet undvaras.» Måhända ha de blivit vilseledda av benämningen »gästrum». Här är emellertid icke fråga om något rum för gäster i vanlig mening, utan om ett besöksrum, avsett att möjliggöra för föräldrar och andra anhöriga till de blinda barnen att vid besök på anstalten kunna någorlunda ostörda sammanträffa och samtala med dessa. Det torde icke vara för mycket begärt, att dessa besökande få tillgång till en plats, som medgiver någon stunds mera förtrolig samvaro med de från hemmet skilda barnen — hittills hava de varit hänvisade till att vid sina besök hålla till med barnen ute på gårdsplanen eller i de starkt trafikerade korridorerna. För tamburens indragning finns ingen motivering. Någon sådan lärer heller icke kunna givas. För den talrika lärarkåren och för besökande vid anstalten behövs dock påtagligen ett rum till placering av ytterkläder. Vad slutligen angår det indragna tjänarinnerummet, avfärdas även detta med förutnämnda korta förmodan, »att det torde kunna utan olägenhet undvaras.» Direktionen tillåter sig också i detta fall bestrida, att så skulle förhålla sig; de av direktionen beräknade utrymmena för tjänarinnor äro så knappt tilltagna och var för sig så anspråkslösa, att de icke tåla någon prutning. Man bör icke glömma, att någorlunda tillfredsställande tjänarinnerum äro av stor betydelse för rekryteringen av denna personal.

Liksom direktionen sålunda anser den direkta förminskningen av rumsantalet genom alternativ III oantaglig vid planerandet av en ombyggnad, nödgas direktionen lika bestämt vända sig mot den disposition av utrymmena, som framtvingits av förslaget allmänna läggning.

Enligt alternativ III skulle blindskriftstryckeriet placeras i källarvåningen. Besparingssakkunniga synas själva hava haft en känsla av att denna förläggning icke är lycklig, då de betonat, att ljus skulle tillföras genom »tillräckligt stora fönster i sockeln» samt »ljusbrunnar utanför fönstren». Men fönster i sockeln, även med ljusbrunnar utanför, kunna icke bliva »tillräckligt stora» för att insläppa det ljus, som behövs i ett blindskriftstryckeri. Framställningen av blindskrift är ett för synen i hög grad ansträngande arbete, som kräver fullt ljus, om ej den arbetande skall utsättas för allvarlig risk. Blindskriftstryckeriets rum bör därför ovillkorligen hava ordentliga fönster, ej sockelfönster uppe vid rummets tak. Något sådant rum, passande för ändamålet, kan icke uppbringas enligt alternativ III.

Mycket olämplig är också placeringen av de tre syrummen (sömmerske-

rum) på vinden. Till dessa rum skola även de blinda barnen komma för måttagning och provning av de kläder, vilka där för dem förfärdigas. Barnen skulle sålunda få taga sig upp för trapporna ända till vinden och genom dess långa — icke uppvärmda — passager för att komma fram till sömmerskorna, samt sedan tillbaka ned. De torde knappast kunna reda upp detta utan ledsagare; i huvudvåningarna lära de sig däremot snart att själva hitta vägen. Anordningen skulle sålunda föranleda avsevärda svårigheter och tidsspillan för den redan strängt sysselsatta personalen.

Otillfredsställande är vidare dispositionen i alternativ III av två smala rum med ett fönster mitt på fasaden 2 trappor upp såsom lärarinnerum. Båda hava varit avsedda för tjänarinnor. Att det ena under senaste tid på grund av rent nödläge anvisats åt en lärarinna, och att det i alternativ II — som direktionen icke förordat — betecknats såsom lärarinnerum, kan icke vara prejudicerande: dessa rum fylla icke ens de mest blygsamma krav på en lärarinnebostad.

Rektorsbostadens bibehållande på sin nuvarande plats i våningen en trappa upp kan ju försvaras med att man hittills haft den så förlagd. Det bör dock icke lämnas oanmärkt, att denna placering befunnits medföra kännbara olägenheter ej blott för rektor och hans familj, som ständigt störas genom rörelsen i omgivande korridorer och lärorum, utan också för den allmänhet, som har att söka sig fram till expeditionen bland de blinda barnen i korridoren. Dessa olägenheter skulle i och för sig kanske icke utgöra tillräckliga skäl för rektorsbostadens förflyttning; men när nu sagda bostadsrum direkt behövas till andra anstaltsändamål och för sådana ändamål äro särskilt väl lämpade, bör det ej kunna föranleda något missförstånd, om direktionen framhåller, att även för rektor, som har en så tyngande och påfrestande arbetsbörda, en förflyttning av bostaden från hittillsvarande störande omgivning skulle medföra en välbehörlig lättnad.

Vad sålunda anförts angående besparingsnämndens alternativ III torde ådagalägga, att detta förslag i avgörande punkter icke motsvarar de behov, som böra fyllas genom den avsedda ombyggnaden, och alltså icke kan accepteras.

Vid sådant förhållande har direktionen i samförstånd med den arkitekt, vilken jämlikt Kungl. Maj:ts beslut av byggnadsstyrelsen fått i uppdrag att medverka vid den nya utredningen av byggnadstrågan, ansett sig böra undersöka, huruvida det vore möjligt att på annan väg åstadkomma en sådan lösning av förevarande fråga, att de i alternativ I och II beräknade kostnaderna kunde nedbringas, utan att man därmed eftersätter det oundgängliga behovet av nya utrymmen och dessas ändamålsenliga förläggning. Det har vid denna undersökning visat sig, att någon avsevärd besparing icke kan utvinnas, om man fasthåller vid den utbyggnad av hela vindsvåningen, som är en grundtanke i alternativ I. Därest kostnaderna skola nedbringas, måste man således i denna del frångå sagda alternativ, trots de fördelar det erbjuder i åtskilliga avseenden. Däremot har en framkomlig utväg yppat sig genom fullföljande av det uppslag, som givits i riksdagens skrivelse, nämligen att utflytta en del personal ur huvudbyggnaden till en fristående byggnad. För att åter genomföra en sådan anordning på det mest ekonomiska sätt, hava rum för ett antal lärarinnor och en arbetslärare sammanförts med den bostad och expedition för rektor, som ingick i alternativ II, så att de förra förlagts i övre och de senare i nedre

våningen av ett gemensamt bostadshus. På så sätt har tillkommit ett nytt förslag, alternativ IV, vilket beträffande arbetslokaler och elevrum i huvudbyggnaden väsentligen motsvarar alternativ I men i fråga om bostad för rektor och viss lärarepersonal bygger på alternativ II.

Direktionen har funnit, att genom denna kombination i huvudsak tillgodoses de behov i fråga om ökade utrymmen och ändamålsenlig förläggning av olika lokaler, som den måste anse oeftergivliga. Arbetsrum, lärosalar och sovrum för eleverna tillökas och förläggas enligt alternativ I. Denna utvidgning får anses tillfredsställande, men å andra sidan kan någon nedskärning därav icke ske, då programmet för densamma uppgjorts med största möjliga återhållsamhet. Rektors bostad och expedition kommer att innesluta samma antal rum, som nu disponeras för detta ändamål, om också rummens dimensioner bliva mindre. Arbetslärarebostaden i övre våningen av det nya bostadshuset motsvarar likaledes den i institutet nu förefintliga; lärarinnerummen, som ersätta rum dels i institutet, dels i förskolan, hava försetts med sovalkov, vilken förbättring länge framstått såsom högst önskvärd och i förhållande till de bostadsförmåner, vilka äro tillförsäkrade folkskollärarinnor, lärar få anses synnerligen blygsam. Tyvärr har icke anordning av sovalkov kunnat föreslås även i de lärarinnerum, som bibehållas i instituts- och förskolebyggnaderna; direktionen tänker sig emellertid, att dessa rum skulle avses för de yngre lärarinnorna, och att var och en skulle efter tjänsteålder få flytta över till förmånligare lägenhet i det nya bostadshuset i den ordning sådan blir ledig genom förutvarande innehavares avgång. En fördel i det nya förslaget är, att även maskinistens bostad kunnat inrymmas i institutets bottenvåning, medan den enligt samtliga tidigare alternativ skulle förläggas till hittillsvarande tvättstugebyggnad; denna behöves alltså icke ombyggnas utan kan reserveras för andra ändamål. Likaledes har man i alternativ IV kunnat utsluta den punkt i alternativ I—III, som innebär inredande av trenne lärarinnerum på förskolans vind. Att såväl förskolans som institutets vindsvåningar sålunda lämnas orörda torde få anses fördelaktigt så till vida, som därmed möjlighet bevaras att i en framtid även tillgodogöra sig dessa utrymmen, för den händelse sådant skulle befinnas erforderligt.

Det bör måhända påpekas, att utflyttningen av rektor, en arbetslärare och fem lärarinnor till särskilt bostadshus icke försvårar den nödvändiga övervakningen av eleverna. De sålunda utflyttade komma dock att bo omedelbart intill institutet och förskolan och kunna alltså när som helt vara till hands. Under elevernas fritid utövas den direkta tillsynen över dem turvis av jourhavande lärare och lärarinnor, som då vistas inom respektive skolor, och sådan tjänstgöring kommer givetvis även att åligga de till det nya bostadshuset överflyttade. För uppsikt natttid är sörjt genom vårdarinnor, som ligga i rum intill sovsalarna.

Kostnaderna för genomförande av nu utarbetade förslag, alternativ IV, hava beräknats till 450,000 kronor, om det nya bostadshuset uppföres av tegel, och 7,000 kronor mindre eller 443,000 kronor, om det uppföres av trä. Vilketdera byggnadssättet som bör föredragas, beror givetvis därpå, om man anser besparingen av 7,000 kronor vid en byggnad av trä uppväga den längre livslängd, som kan beräknas för en byggnad av sten. Direktionen har för sin del intet att erinra mot en byggnad av trä, för den händelse Kungl. Maj:t och riksdagen skulle anse sig böra stanna för en sådan.

Vid kostnadsberäkningen är att märka, att kostnaden för alla ledningar, såväl materialkostnader som arbetslöner, starkt stigit sedan i fjol, och att denna stegring ingår i beräkningen för alternativ IV. För att tidigare alternativ skola bli jämförbara, måste samma stegring även tilläggas kostnadssummorna för dessa. Höjningen utgör enligt den verkställda utredningen ungefär 36,000 kronor, och totalbeloppet skulle sålunda bli för alternativ I 502,500 kronor, för alternativ II 493,500 kronor och för alternativ III 426,200 kronor. Det nu utarbetade förslaget ger sålunda en kostnadsminskning i förhållande till alternativ I av 52,500 kronor och jämfört med alternativ II 43,500 kronor. Däremot blir kostnaden för det nya förslaget något högre än för det omräknade alternativ III. Men skillnaden, 23,800 kronor med en bostadsbyggnad av sten och 16,800 kronor, om denna uppföres av trä, är dock i och för sig relativt liten, och den måste enligt direktionens mening mer än väl uppvägas därav, att alternativ III, såsom här ovan utförligt uppvisats, icke tillgodoser ett flertal krav, som efter direktionens mening icke kunna eftersättas, medan däremot det nya förslaget fyller dessa krav och i sin helhet utgör en tillfredsställande lösning.

På grund härav, och då alternativ IV i möjligaste mån uppfyller de önskemål, som riksdagen angivit i sin skrivelse, vill direktionen livligt förorda, att detta förslag nu måtte genomföras. Att ytterligare uppskov ej bör kunna ifrågakomma, vågar direktionen taga för givet efter vad i saken förekommit. Vådorna av nuvarande förhållanden vid anstalten äro så uppenbara, att de måste ofördröjligen undanröjas, om ej hela anstaltens drift skall äventyras. Direktionen anser sig skyldig att framhålla, att redan den tid, som åtgår för en om- och nybyggnad — två år — innebär allvarliga risker, i all synnerhet i hygieniskt hänseende.

Kostnadsberäkningen till alternativ IV ter sig på följande sätt:

Byggnadskostnader i huvudbyggnaden	kronor	86,000: —
» för rektorsbostad m. m.	»	107,500: —
Byggnadskostnader i övriga byggnader	»	19,500: —
Kostnader för värme, vatten och avloppsledningar	»	180,000: —
Kostnader för elektriska belysnings- och ringledningar med apparater	»	14,500: —
Oförutsedda utgifter, arvoden och dylikt	»	42,500: —
		<hr/>
	Summa kronor	450,000: —

Byggnadsstyrelsen anför i sin förutnämnda skrivelse av den 14 november 1929, bland annat, följande:

Det såsom alternativ IV betecknade förslaget avser uppförandet av en särskild bostadsbyggnad, rymmande bostad för rektor med expedition, ävensom för lärare och sköterskor. Därigenom skulle några lokaler i huvudbyggnaden utöver de tillgängliga icke erfordras för själva institutet och förskolan. Kostnaderna för genomförandet av nu föreliggande förslag, alternativ IV, hava beräknats till 450,000 kronor, om det nya bostadshuset uppföres av tegel, och 443,000 kronor, om detsamma uppföres av trä. Byggnadsstyrelsen har för sin del icke något att erinra mot en byggnad av trä, men anser, att besparingen i byggnadskostnaderna är så obetydlig i förhållande till hela beloppet, att den uppväges av de fördelar, som ett stenhus erbjuder genom lägre underhållskostnad och längre livslängd.

Vad kostnadsberäkningen beträffar är emellertid att märka, att en del av

ovannämnda kostnadssummor hänför sig till sådana ombyggnadsarbeten, som betingas av rörledningsarbeten inom de gamla byggnaderna och som icke låta sig exakt beräknas i samma grad som nybyggnadsarbeten. Med hänsyn härtill anser sig byggnadsstyrelsen böra förordna en höjning av den beräknade kostnadssumman med 25,000 kronor för oförutsedda utgifter.

Kostnaderna för alla ledningar, såväl materialkostnader som arbetslöner, hava vidare starkt stigit sedan den tidpunkt, då beräkningarna för alternativen I och II uppgjordes. Denna stegring ingår givetvis i alternativ IV. För att de tidigare alternativa förslagen skola bli jämförbara med alternativ IV, måste denna stegring, som kan beräknas till omkring 36,000 kronor, tilläggas respektive kostnadssummor. Totalbeloppen för de tidigare förslagen skulle sålunda med tillägg av dels berörda kostnadsökning och dels nyssnämnda post 25,000 kronor för oförutsedda utgifter bli för alternativ I 527,500 kronor och för alternativ II 518,500 kronor. Alternativ IV skulle således innebära en kostnadsminskning i förhållande till alternativ I av 52,500 kronor och i förhållande till alternativ II av 43,500 kronor.

Arbetena äro av den art att de lämpligen böra fördelas på två år. För budgetåret 1930/1931 erfordras 250,000 kronor och för budgetåret 1931/1932 återstoden 225,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen förordar i likhet med direktionen, att det såsom alternativ IV betecknade förslaget kommer till utförande.

Skolöverstyrelsen yttrar i sitt utlåtande av den 6 december 1929:

Överstyrelsen har tidigare i utlåtande den 3 augusti 1928 vitsordat det trängande behovet av utvidgade och förbättrade lokaler för blindinstitutet å Tomtebodas. Den ytterligare utredning, som förebragts i ärendet, har till fullo ådagalagt, att en snar förbättring i lokalförhållandena är i synnerligt hög grad av behovet påkallad.

I likhet med institutets direktion och byggnadsstyrelsen finner överstyrelsen det nu framlagda förslaget väl ägnat att undanröja de förefintliga missförhållandena, samtidigt som överstyrelsen anser sig böra framhålla, att vid detsammans utarbetande besparingssynpunkterna tillerkänts stort utrymme. Särskilt synas överstyrelsen de för lärarpersonalen avsedda tjänstebostäderna väl knappt tilltagna, om ock överstyrelsen icke anser sig i frågans nuvarande läge böra härutinnan påkalla någon förändring.

Av det anförda framgår, att de lokaler, som disponeras av institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas, med hänsyn till de sanitära anordningarna, uppvärmningssystem och utrymmesförhållanden icke äro tillfredsställande. Av de föreliggande förslagen till avhjälpande av de påtalade missförhållandena har det senast utarbetade, såsom alternativ IV betecknade, vunnit anslutning av samtliga hörda myndigheter. Detta förslag, som enligt byggnadsstyrelsens beräkning skulle draga en totalkostnad av högst 475,000 kronor, går ut på att rektor, en arbetslärare och fem lärarinnor, vilka hittills haft sina tjänstebostäder inom institutets huvudbyggnad eller i förskolans lokaler, skulle i stället beredas bostäder i ett särskilt bostadshus samt att de utrymmen, som härigenom frigöras inom huvudbyggnaden och förskolan, skulle tagas i anspråk för utvidgning av de till sovsalar och till undervisningen m. m. anslagna

Departementsschefen.

lokalerna. Vidare skulle uppvärmnings- och sanitetsanordningarna moderniseras ävensom åtskilliga andra förbättringar vidtagas. Berörda förslag, vilket synes mig hava tagit tillbörlig hänsyn till de i ovannämnda riksdagsskrivelse gjorda uttalandena rörande det lämpligaste sättet för bristernas avhjälpande, är även enligt min egen uppfattning väl ägnat att tillgodose institutets behov av förbättrade lokaler. Vad kostnaderna angår, överstiger visserligen nyssnämnda summa, 475,000 kronor, nominellt med omkring 9,000 kronor den beräknade totalkostnaden för det dyraste av de förut framlagda förslagen (alternativ I). Men, såsom byggnadsstyrelsen påpekat, i själva verket är alternativ IV, om man tar hänsyn till en numera inträdd prishöjning å ledningsarbeten, avsevärt billigare än nyssberörda, förut framlagda förslag. Det förefaller alltså, som om vid uppgörande av alternativ IV skälig hänsyn jämväl tagits till önskvärdheten av att kostnaderna i möjligaste mån nedbringas. Alternativ IV skulle kunna göras 7,000 kronor billigare, om den särskilda bostadsbyggnaden utföres av trä i stället för tegel. Enligt min mening är denna besparing i engångskostnaden icke så stor, att den uppväger fördelarna av att byggnaden förfärdigas av ett varaktigare material, som kräver mindre underhåll. Byggnaden synes mig därför böra utföras av tegel.

Byggnadskostnaderna synas mig lämpligen böra fördelas på två år. För budgetåret 1930/1931 anser jag det vara tillfyllest med ett anslag av 150,000 kronor. Återstoden, 325,000 kronor, skulle då komma på budgetåret 1931/1932.

Under återopande av vad sålunda blivit anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till utvidgning och förbättring av lokalerna för institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå i huvudsaklig överensstämmelse med förutnämnda såsom alternativ IV betecknade förslag bevilja ett anslag av 475,000 kronor samt därav för budgetåret 1930/1931 såsom *extra* reservationsanslag anvisa ett belopp av kronor 150,000: —

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtås till riksdagen.

Ur protokollet:
H. B. Hammar.